

БОРІТЕСЯ - ПОБОРЕТЕ!

ЗАКОРДОННИЙ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ
ПАРТІЇ СОЦІЯЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ.
:: ПІД РЕДАКЦІЄЮ КОМІТЕТУ ::

ЗМІСТ:

- Від Закордонної Делегації Української Партії Соціалістів-Революціонерів до партійних організацій і товаришів за кордоном, — ст. 1—7.
- Мик. Чечель, — Звідоження з моєї командіровки на Україну, — ст. 7—16.
- Факти та Документи, — ст. 17—32.
- Витяги з протоколів засідань Закордонної Делегації УПСР, — ст. 17—25.
- Постанови ЦК УПСР, — ст. 25—26.
- Резолюції Зак. Делегації, — ст. 26—27.
- Листи від ЦК УКП до: редакції журналу „Борітеся-Поборете“, — ст. 27—30,
- групи „Нової Доби“, — ст. 30—32.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

I. TSCHETSCHEL, WIEN, XIX., HOFZEILE NR. 27

Зміст ч. 1. „Борітеся-Поборете!“

Мих. Грушевський. — Українська партія соціалістів-революціонерів та її завдання.

Факти та документи. — Резолюції I, II та III конференцій У. П. Р.-С. за кордоном.

Зміст ч. 2. „Борітеся-Поборете!“

Мих. Грушевський. — Між Москвою й Варшавою.

Мик. Шраг. — Слова й діла соціалістів в національній справі.

Мик. Чечель. — Чому припинив своє існування революційно-радянський бльок?

Факти та документи. — До розв'язання революц.-рад. бльоку (переписка між закордонними групами У. П. С.-Р. і У. К. П.). Україна і Польща в їх економічних взаємовідносинах (стаття О. М.).

Памяти погибших товаришів. — К. Корж.

Зміст ч. 3. „Борітеся-Поборете!“

Мик. Шаповал. — Соціалістична революція, Росія й Україна.

Мик. Шраг. — До ревізії нашого партійного програму.

Мих. Грушевський. — В першій делегації Укр. Парт. Соц.-Рев.

Факти та документи. — Відношення У. П. С.-Р. до мирових переговорів в Риві.

Памяти погибших товаришів. — М. Євшан.

Зміст ч. 4. „Борітеся-Поборете!“

Мих. Грушевський. — На село! ст. 1.

Мик. Чечель. — Промисловість на українському селі, ст. 21.

Мик. Шраг. — Відродження Закорд. Групи Української Комуністичної Партії, ст. 39.

П. Христюк. — Українська дрібна буржуазія в українській революції, ст. 43.

Факти та документи. — Записка Закорд. Делегації У. П. С.-Р. для провідників Рос. Ком. Партії про відносини України і Східної Росії, ст. 59.

Памяти погибших товаришів. — Дмитро Одрин, ст. 63.

М. Хруставко

24-го Червня!

Вашим
Мім.

Від Закордонної Делегації Української Партії Соціалістів-Революціонерів

до партійних організацій і товаришів за кордоном.

Закордонна Делегація УПСР, подаючи до відома партійних товаришів низче наведені свої рішення, до котрих змусили її останні події партійного життя за кордоном, вважає потрібним умотивувати тут ці рішення виходячи зі своєї загальної принципової позиції. Бо, хоч якими дрібними й незначними можуть здаватись на перший погляд події з нашого партійного життя за кордоном, в суті річі вони являються відбиткою розвитку революційних подій на Україні.

Конфлікт внутрішніх і зовнішніх соціальних факторів, у власті яких опинилась східно-європейська революція, зломивши органічний розвій української революції, не перестає і далі потрясати суспільними основами нашого життя, не даючи йому взяти рівний напрям. Ці хвилювання й повороти відбиваються тяжко і на наших партійнім життю, як в краю — на терені подій, так і тут, на еміґрації.

Після того, як Україна в 1919 році опинилась в центрі боротьби двох таборів — Світської Росії й міжнародньої реакції (Денікін, Польша, Румунія), не тільки нашій Партії, але й всім правдиво соціалістичним революційним елементам України, стала очевидною необхідність, в інтересах побіди революції на Україні, вийти в наших революційних змаганнях і в нашій принциповій оцінці подій по-за український обрій. Конкретні інтереси української революції наказували звязати долю трудової України з світовою боротьбою працюючих і, не вважаючи на всі помилки проти української революції московських комуністів, шукати з ними, як реальною й найближчою соціалістично-революційною силою, щирого й трівого порозуміння на платформі інтересів світової революції. Наша Партія і намітила була цю лінію в січні 1919 року, зафіксувавши її в рішеннях тодішньої партійної конференції і постановах Центрального Комітету. Під вражінням помилок московського комуністичного режиму на Україні, частина наших партійних товаришів, разом з українськими с.-д. неза-

лежними (майбутніми комуністами), відійшла на якийсь час від цієї лінії. Але в лютому 1920 року Центральний Комітет нашої Партії ще з більшою рішучістю засудив всяку оружну боротьбу проти режиму КП(б)У на Україні, зазначивши, що досягнення завдань, поставлених працюючими масами України, лежить в площині співробітництва з Радянським Урядом (дозвіл займати посади в радянських установах). Разом з тим тенденції до замирення й спільної праці з більшовиками наростали і в тій частині нашої Партії та інших, демократичних, українських кругів, які перебували по-за межами радянської України, на території, окупованій Польщею. Вони знайшли свій вираз в місії нашого товариша Арк. Степаненка з Кам'янця до Києва — в імені вказаних кругів, з пропозицією підтримки радянського режиму, під умовою, що УСРР дійсно буде республікою робітників і селян України. Як відомо, в тім же часі ще далі пішли в цім напрямку наші бувші товариші комуністи-боротьбісти та українські комуністи (бувші с.-д. незалежні).

Рівнобіжно з тим (кінець 1919 року і початок 1920), анальоґічний процес розвивався і в українських соціалістичних кругах за кордоном. Серед українських с.-д. сформувалась комуністична група „Нової Доби“ у Відні під проводом бувшого голови Директорії УНР В. Винниченка, який з великим запалом засудив вузько націоналістичний дрібнобуржуазний характер концепції УНР та закликав всі українські революційні сили до всемірної підтримки правительства КП(б)У на Україні. А серед нашої Партії Закордонна Делеґація нового складу зайнялась переглядом тактичних і ідеоолоґічних позицій Партій в світлі нових фактів, принесених східно-європейською революцією і західно-європейським соціалістичним рухом.

До цієї роботи Зак. Делеґація притягнула партійні сили, які знайшлися за кордоном, організувавши протягом першої половини 1920 року три партійні конференції, які виразніше і твердіше ніж коли небудь стали на радянським ґрунті, видвигаючи гасло оборони й зміцнення Радянської України*). Годиться одмітити, що особливо рішучими прихильниками підтримки комуністичної революції виступили на цих конференціях бувші члени української дипломатичної місії в Будапешті М. Шаповал і М. Шраг, які мали нагоду зблизька придивитись до комуністичного будівництва в Угорській Соціалістичній Радянській Республіці і винесли глибоке переконання про необхідність співробітництва нашої Партії з комуністами.

В згоді з прийнятим конференціями напрямом політичної роботи нашої Партії, було заключено „Радянський Блок“ з комуністичною групою „Нової Доби“ і рішуче одкинуто всяке співробітництво з соціалістами-опортуністами. В питаннях про відносини до Інтернаціоналу, до уряду УНР і УСРР, Закордонна Делеґація з початку мусіла триматись здержливо, не маючи відомостей про рішучу ліквідацію всяких зв'язків нашої Партії з УНР, переведену Центральним Комітетом, і не вважаючи себе в праві виходити з II. Інтернаціоналу, до котрого

*) Постанови її надруковані в „Борітєся-Поборєтє“ ч. ч. 1 і 2.

була вислана Центральним Комітетом партійна Закордонна Делегація першого складу. Але, одержавши відомости про рішучу позицію, зайняту Центр. Комітетом підчас польсько-петлюрівського наступу на Україну, і директиви що до своєї діяльності в Інтернаціоналі, Закорд. Делегація, одностайно з присутніми членами пізніших пражської й віденської груп, рішуче осудила всяке співробітництво з петлюрівським урядом, установила своє відношення до режиму УСРР (сформульоване в листі П. Закорд. Конференції УПСР до віденської комун. групи, — чи „Закордонного Комітету УКП“, як вона себе називала), формально вийшла з П. Інтернаціоналу й прийняла платформу П. Інтернаціоналу.

Своє ідеологічне завершення праця цих закордонних конференцій знайшла в інтенсивній роботі комісії по виробленню проекту нової програми УПСР, в складі М. Грушевського, О. Жуковського, М. Чечеля, М. Шаповала і М. Шрага, — закінченій 1. вересня 1920 року.

Відомости, одержувані в Україні, хоч зрідка і ві значним запізненням, потверджували повну згідність напряду, взятого Зак. Делегацією й конференціями, з курсом Центр. Комітету на Україні. Рішучий розрив Центрального Комітету з концепцією УНР, підчас польсько-петлюрівської навали, придбав Партії довіря урядових кругів УСРР. Центральний Комітет Партії перейшов на легальне існування. Члени Партії все в більшім числі ставали до роботи в радянських установах. В рядах КП(б)У проklamувалось бажання перейти від окупаційного режиму до правдивого здійснення радянських принципів. На периферії, зокрема в Кам'янці — арені боротьби радянського уряду з польсько-петлюрівським — завязались межі нашими товаришами і комуністами щирі відносини, які доходили до того, що наша кам'янецька партійна організація морально і матеріально підтримувала членів КП(б)У в трудні для них моменти.

Все це — зроблене на Україні і за кордоном — підготовило ґрунт для відомої подорожі до Москви й на Україну члена „Радянського Бльоку“ В. Винниченка, який знайшов почесну зустріч, забутте його попередніх відповідальних виступів проти УСРР в ролі голови Уряду УНР і пропозицію відповідальних постів, на вибір, в УСРР.

Можна було мати надію, що українська революція вийде нарешті на рівний шлях і українські соціалістично-революційні партії — УПСР, УКП — знайдуть своє місце в світовім революційнім фронті, своєю дійсно радянською тактикою здобудуть вплив на РКП — КП(б)У в українських справах і вирівняють їх помилки, спричинені доктринерством і централістичними російськими пережитками, що дало б можливість з часом об'єднатись в єдиній партії революційного соціалізму всім радянським партіям України. А до того часу тактична й ідеологічна база, вироблена спільними заходами партійних товаришів за кордоном, переглянена і прийнята УПСР на найблизчій партійнім зїзді, могла б дати міцні основи для партійної роботи, забезпечуючи її від нових збочень.

Але осінь 1920 року принесла різкі повороти в настроях українських кругів, котрі відбилися також на позиції багатьох наших това-

рішив як на Україні так і за кордоном. Між обставинами, які вилинули на це, на першій місці, мабуть, треба поставити нещасливі результати совітського наступу на Польщу і Галичину, не досить серйозне переведення його, неуважне і невміле поводження в важкій справі визволення і приєднання Галичини до Радянської України і нарешті — щедрі уступки, пороблені коштом українських земель на ризьких переговорах. Поруч того вплинув скоєний наступ Петлюри—Врангеля, який став розвиватись після неудачі совітського наступу на Польщу і викликав в де-яких соціалістично і революційно хитких кругах ілюзію швидкого упадку радянської влади на Україні й перемоги реакції. З другого боку, зробили прикре враження очевидні розходження слова й діла РКП супроти України, які з новою силою прокинулися і дали яскраві контрасти між голошеною самостійністю України та „українізацією“ УСРР і фактами большевицького комісародержавія на практиці.

На ґрунті цих змін в настроях стався голосний поворот В. Винниченка з Радянської України на еміграцію. Вступивши в КП(б)У, перейшовши низку комісарських посад, включно до заступника Голови Ради Народніх Комісарів УСРР, він раптово покинув все це, щоб виступити за кордоном таким же безоглядним обвинителем режиму КП(б)У і РКП, яким був оборонцем того ж режиму перед кількома місяцями. Навіс тим велику шкоду справі примирення українських революційних кругів з большевиками, підірвав довіря комуністів до українських соціалістів і розбив вже налагоджене співробітництво.

В тим же часі — за осіннього наступу Петлюри на Україну — багато наших партійних товаришів теж не витримало взятої перед тим лінії порозуміння й співробітництва з КП(б)У. Зв'язались з петлюрівською акцією і після того, як військо Петлюри, переможене радянським військом, мусіло уступитись за Збруч, ці товариші в значній кількості потяглися за ним під знаком підтримки УНР, заклавши в Галичині і в Польщі ряд емігрантських організацій. Характеристичним показником настроїв цих організацій явилось їх відношення до так званої Ради Республіки, організованої Петлюрою в Тарнові: тільки завдяки рішучій забороні Закордонної Делегації брати участь в ній, потвердженій потім IV. Закордонною Партійною Конференцією, було стримано товаришів від фактичного вступу в цю „Раду Республіки.“

Ця хиткість наших товаришів викликала перебільшені підозріння в кругах КП(б)У до нашої Партії взагалі. Центральний Комітет Партії заарештовано радянськими властями в Києві, затримано на довгий ряд місяців у в'язниці, без пред'явлення акту обвинувачення, влаштовано звісний процес над членами ЦК нашої Партії з метою дискредитування Партії в очах робітничо-селянських мас України і взагалі взято курс на знищення УПСР.

Все це викликало тут, за кордоном, нову хвилю опозиції проти політики порозуміння з комуністами серед недавніх оборонців цього напрямку. Центром цієї опозиції стала група „Нової Доби“ під проводом В. Винниченка, з одного боку, і праявка група УПСР під проводом М. Шаловала — з другого. Під вражінням згаданих вище обставин,

що зайшли на Україні, в сих ґрупах забуто було ідеолоґічні підстави, положені в основу недавньої тактики, і непомітно для себе вчорашні оборонці єдиного комуністично-соціалістичного фронту зійшли на манівці угодства і реакції.

М. Шаповал, вибраний в осени 1920 року головою ново організованої празької партійної ґрупи (в більшості зложеної з новоприйнятих членів Партії), по своїм особистим давнішим (часів Директорії) звязкам з В. Винниченком, став гарячим пропаґандистом його ідей. По його ініціативі В. Винниченко взяв участь в засіданню празької ґрупи, подавши широке звітлення зі своєї поїздки в Росію і на Україну. На підставі поданого Винниченком матеріялу, М. Шаповал, під гаслом „консолідації революційних українських сил“, став підготовляти поворот до активної боротьби з радянським урядом України і РКП — КП(б)У. Коли ж Зак. Делеґація рішуче осудила цю акцію, М. Шаповал повів агітацію проти Зак. Делеґації, завязавши зносини зі згаданими партійними організаціями в Польщі й Галичині, які стояли під знаком УНР і рішучо борогьби з комуністами. Органом цієї агітації — Шаповала та його однодумців — послужила спочатку „Нова Доба“ (орґан В. Винниченка), яка, повторюючи на своїх шпальтах всі ті лайки та інсинуації, які видумувались в названих кругах, підчеркувала солідарність з ґрупою „Нової Добі“ празьких есерів, супроти Зак. Делеґації. В допомозі „Новій Добі“ охоче стала віденська „Воля“ (орґан петлюрівсько-скоропадської реакції).

IV. Конференція УПСР в Празі (січень 1921 року), екликана Зак. Делеґацією для обговорення питань, в яких вже виявились помітні різниці між Зак. Делеґацією та віденською ґрупою з одного боку і ґрупою М. Шаповала з другого, — замість виглаженя різниць (до чого прикладала всіх зусиль Зак. Делеґація), виявила принципове глибоке розходження між Зак. Делеґацією, яка обстоювала (разом з іншими товаришами) ліву, взяту попередніми конференціями і ЦК Партії, — і прихильниками угодовської консолідації. Після ж конференції це розходження пішло далі ще глибше й різче. Щоб емансипуватись від контролю Зак. Делеґації в своїй новій політичній роботі, празька ґрупа разом з ґрупами в Польщі й Галичині зіґнорували ухвалу IV. Конференції про включення в склад Зак. Делеґації представника від ґруп в Польщі й Галичині, з метою тіснішого контакту, й організували, сепаратно від Зак. Делеґації й віденської ґрупи, свій так званий Закордонний Комітет, в складі двох членів президії празької ґрупи — М. Шаповала і Г. Грицяя, і двох представників організацій в Галичині і Польщі — Н. Григорієва і О. Мицюка. Так зявилась друга організація правих елементів УПСР за кордоном, поруч так званою „Організаційного Комітету“, завязаного в осени 1920 року виключеними в Партії членами М. Залізнякам, М. Ковалевським і П. Плевако.

Хоч цей новий „Закордонний Комітет“, в заявах своїх відповідальних представників, підкреслював свою повну ідеолоґічну солідарність з Закордонною Делеґацією і бажання працювати з нею в тім контакті (для цього він пропонував Зак. Делеґації призначити від себе

одного свого представника до Комітету), в дійсності він спочатку виявив виразне бажання уникнути всякого політичного контролю Зак. Делегації, а потім став претендувати на політичний провід в партійній роботі за кордоном, узурпуючи тим способом права Зак. Делегації, а їй самій вказуючи дорогу до влиття в КП(б)У. Це виявили між иншим, одержані тільки цими днями, приватною дорогою, циркуляри Закордонного Комітету до співзвучних йому організацій, в яких він вів протягом останніх місяців проти Закордонної Делегації і віденської групи цілком неперевірчиву агітацію, закидаючи Зак. Делегації „призначенство“, обвинувачуючи її, як в непростимім гріху, за її послідовність в витримуванню лінії визначеної конференціями: бажанню дійти до порозуміння з комуністами, задержати товаришів на принципах Ш. Інтернаціоналу, сприяти скріпленню радянської України.

Тим часом ЦК Партії в своїх листах до закордонних організацій не переставав настоювати на тім, що, відповідно до даного Зак. Делегації статуту, вся політична робота УПСР за кордоном мусить проходити за згодою і під контролем Зак. Делегації. Тим самим спадала на Зак. Делегацію відповідальність за політичну діяльність УПСР за кордоном і вина за не-паралізування шкідливих, компромітуючих Партію виступів окремих членів Партії чи її цілих її організацій. Виступи ж групи Шаповала чи так званого Закордонного Комітету чинили явну шкоду як Партії, так і цілій українській революції, кидючи підозріле світло на українські радянські партії, які проголошували свою відданість справі світової революції, а тимчасом толерували в своїй середині групи, вороже настроєні проти радянських республік, скомпромітовані зв'язками з явно контрреволюційними партіями і т. д.

УКП, довідавшись про роботу групи „Нової Доби“, яка самозвано, після повороту В. Винниченка, привласнювала собі назву Закордонної Організації УКП, — ще в кінці 1920 року одріклась від цієї групи, гостро засудивши її діяльність перед Ш. Інтернаціоналом, і потвердила це своїми останніми листами до „Борітеся — Побороте“ та інших соціалістично-комуністичних органів. Перед Зак. Делегацією, після того як перед нею вповні розгорнувся образ шкідливої діяльності групи М. Шаповала і так званого Закордонного Комітету УПСР, стала така ж необхідність.

Доки на руках Закордонної Делегації зостається мандат ЦК Партії і цей Центр. Комітет нічим не заявив свого розходження з лінією, взятою організованими Зак. Делегацією конференціями (котру Зак. Делегація непохитно продовжує в своїй діяльності), доти, по статуту, на Зак. Делегації лежить обов'язок непохитної контролю над діяльністю членів і організацій УПСР за кордоном та рішучого відмежовування від Партії всіх елементів, які сходять з соціалістично-революційної позиції, — щоб зберегти чистим імя Партії та дати тверді докази її відданості їй гідності проголошеним гаслам.

Тому, обговоривши факти з діяльності Закордонного Комітету, празької групи, утвореного нею Горожанського Комітету в Празі,

участі її членів в потайнім так званім „Студенським Соціалістичнім Гуртку“ і ролю М. Шаповала у всіх цих комбінаціях, Закордонна Делегація УПСР постановила — розв'язати Закордонний Комітет, розпустити празьку групу, заборонити членам Партії участь в Громадським Комітеті й „Студенським Соціалістичнім Гуртку“, позбавити права партійної діяльності членів Зак. Ком. — Н. Григорієва, Г. Грицая і О. Мицюка, а М. Шаповала позбавити права реєстрування в якій-небудь партійній закордонній організації і предложити ЦК виключити його на завсідні з Партії. Близчі мотиви цих рішень і тексти їх подаються пивче в витягах з протоколів до відома і виконання всіма партійними організаціями та товаришами за кордоном*).

Відень, 3. серпня 1921 року.

Микола Чечель.

Звідомлення з моєї командіровки на Україну.

23. червня 1921. року я виїхав з Відня, згідно постанові З. Д., на Україну. За кілька днів перед тим я телеграфічно повідомив тов. Григорієва в Празі про свій переїзд через Прагу, прохаючи його разом з тов. Балашом зустрітись зі мною в Празі. Я це зробив на підставі попередніх повідомлень тов. Балаша про те, що він буде в Празі між 13. і 18. червня і прохає, щоб хтось з членів З. Д. приїхав на побачення з ним і для одержання листа від ЦК до З. Д., бо він, Балаш, не може дістати австрійської візи і приїхати до Відня.

23. червня о 4, приблизно, годині по обіді в присутності тов. Штефана я зустрівся з тов. Григорієвим, котрий повідомив мене, що тов. Балаша в Празі ще немає і навіть не можна сказати, коли він до Праги приїде. Тов. Григорієв повідомив мене про те, що він знаходився в можливо живій переписці з тов. Балашом, бо був сам зацікавлений в тім, щоб скоріше довідатись, що везе тов. Балаш від ЦК, які позиції займає ЦК. Помимо труднощів переписки через польську цензуру, тов. Григорієву вдалось листовно довідатись від тов. Балаша про слідуєче.

ЦК стоїть на тих позиціях, які за кордоном репрезентують члени УПСР, згуртовані біля т. в. Закордонного Комітету, себ-то біля М. Шаповала, Григорієва і К^о. Отже та політична лінія, яку веде З. Д., не відповідає позиціям ЦК. Балаш повідомив, мовляв, тов. Григорієва про те, що ЦК вважає неможливою згоду і порозуміння УПСР з більшовиками на Україні. Коли я спитав, чи не означає „вважає неможливою“ того, що цієї згоди ЦК не може добитись, то тов. Григорієв пояснив, що ЦК вважає недопустимою таку згоду. Так само тов. Балаш інформував тов. Григорієва про те, що ЦК не визнає уряду Раковського, отже і в цім сходиться з „групою Зак. Ком-ту“; він вважає цей „уряд“ окупантами і сприяє його упадкові.

*) Див. розділ „Факти та документи“.

Після того, як тов. Григорійв подав мені ці інформації тов. Балаша, я запитав його: чи думає він разом з М. Шаповалом провадити далі свою акцію по заснованню т. з. Зак. Ком-ту УПСР, на що тов. Григорійв відповів позитивно, сказавши що після інформацій тов. Балаша вони ще більше впевнилися в тім, що стоять на тих самих позиціях, що й ЦК, тим більше, що вони в заснованні Зак. Ком-ту не добачають жадного порушення партійної дисципліни.

Після того я повідомив тов. Григорієва про свою подорож на Україну через Москву, де я маю передати також нашу резолюцію в справі процесу товаришів з ЦК. Я поінформував його про те, що основною ціллю моєї подорожі до Харькова єсть добитися легалізації УПСР на радянській Україні, зобачитися з нашим ЦК і вяснити його позиції, щоб бути певним в тім, чи відповідають їм позиції і політика Закордонної Делегації. В залежності від цього я маю повновасть від З. Д. на поданне ЦК її демісії.

8. липня о 7 год. ранку прибув я до Москви. Весь день 8. липня пішов на різні формальности, одвід помешкання, улашунанне себе і т. д., і в цей день мені вдалося тільки довідатися, що конгрес Комінтерну підходить вже до кінця, що видніші члени української делегації — Раковський та Мануїльський — виїхали вже з Москви на Україну, а в Москві лишається ще О. Шумський.

Пожалувавши, що мені не вдалося ще в Москві зустрінутися з Раковським і Мануїльським, з котрими я мав намір обовязково конферувати, я постановив зобачитися з О. Шумським і з ним проїхати на Україну, а тим часом вяснити в мандатній комісії Комінтерну справу моего допущення на засідання Комінтерну з дорадчим голосом, на що у мене був мандат від З. Д.

В мандатній комісії З. конгресу Комінтерну мені пояснили, що по тому порядку, який існує, кожний делегат, що приїждить на конгрес вже після його відкриття, повинен звертатися зі своїм мандатом до делегації на конгрес від тої країни, від котрої делегат прибуває, і тільки в тім випадкові, коли б він був першим делегатом від своєї країни, його мандат поступає просто на розгляд мандатної комісії. Тому, мовляв, мені треба звернутися попереду до делегації від України, яка єсть на конгресі, і коли вона прийме мене до свого складу, то вже в залежності від того я дістану або рішачучий, або дорадчий голос, або дістану доступ на конгрес, як гість.

Отже мені довелося звернутися до української делегації, і там мені було роз'яснено О. Шумським, що мій мандат українською делегацією не може бути признаний. Таким чином, мій мандат від З. Д. навіть не дійшов до мандатної комісії конгресу і на засіданнях останнього бути мені не довелося.

Закордонною Делегацією УПСР було видано мені, окрім мандату брати участь з дорадчим голосом в засіданнях З. конгресу Комінтерну, другий обширний мандат — виступати скрізь, де я знайду потрібним, з політичними заявами від імени З. Д. Я рішив використати сей мандат і своє перебуванне в РСФСР для того, щоб: 1) поїхавши на Україну, довести до кінця вяснення можливости або неможливости

легалізації УПСР на Україні, 2) зобачитись або хоч звязатись з нашим ЦК і вяснити собі його позиції і тактику, як також поінформувати його про діяльність З. Д.

Тому що в тім ланцюзі переговорів з представниками КПБУ про легалізацію УПСР, які нами, З. Д., було введено, починаючи з 1920. року, останнім кільцем був О. Шумський, котрому Совнаркомом України було доручено провадити розмови з нами, я в першу чергу звернувся до нього ще в Москві 9. липня 1921. року.

Розмова з О. Шумським.

Ця розмова з Шумським була у мене з ним першою. Я поінформував його в загальних рисах про історію партійного життя УПСР за кордоном в 1919, 20. і 21. рр. в зв'язку з політичними подіями того часу на Україні, про той вплив, який старалася робити і робила З. Д. на діяльність партії на Україні, особливо докладно спивняючись на історії заходів З. Д. до порозуміння з правлячою нині на Україні КПБУ, з Совітською Росією і співробітництва УПСР з радянською Україною. Закінчив я свої інформації на тім, що останнім паразі заходом єсть моя теперішня поїздка, яка має своєю ціллю ще раз докладно поінформувати КПБУ і уряд радянської України про наші позиції і вяснити, чи може бути легалізована і реконструована на сих позиціях стояча УПСР, яка тоді стала б активним чинником соціальної революції на Україні, прийнявши організовану участь в роботі для зміцнення радянської України.

Тоді О. Шумський переказав мені слідуєче.

Правительству УСРР і КПБУ були відомі всі ті заходи, які З. Д. робила для порозуміння з ними. Останніми матеріалами в цій справі були записка і телеграма тов. О. Жуковського, переслані ним з Ригі в маю місяці сего року до Харькова на імя тов. Шумського. Після одержання сих документів справу було розглянуто на засіданню політбюро КПБУ і для передачі З. Д. прийнятого рішення було доручено тов. Шумському зобачитись з тов. О. Жуковським. Про це було повідомлено представника РСФСР в Ризі і наслідком того була телеграма, яку одержала від нього З. Д. в маю місяці.

Зобачевне з тов. О. Жуковським тов. Шумський плянував здійснити при своїй подорожі до Польщі, куди він мав виїхати на чолі дипломатичного представництва там УСРР. Одначе подоріж ця, через незалежні від УСРР причини, затягнулася, тому й не довелось досі здійснитись зустрічі тов. Шумського з тов. О. Жуковським і передати через нього З. Д. постанову політбюро КПБУ. Постановою цією легалізація УПСР на Україні признавалася неможливою; признано було бажаним поворот на Україну для участі в радянсьім будівництві людей із З. Д., особливо тов. М. С. Грушевського, цей поворот мав би бути всіляко полекшений і роботі їх на Україні дано було б всі можливости, якими розпоряжає правительство УСРР, одначе передумовою сього повороту мав би бути вихід цих осіб з УПСР.

Я попросив тов. Шумського поінформувати мене про мотиви такого рішення політбюро КПБУ, і він переказав мені слідуєче.

Нам відома добре позиція вашої закордонної групи, ми вважаємо вас лояльними в відношенні до совітської влади на Україні і віримо в ваше бажання активно допомогти їй зміцнитись. Одначе, на яку соціяльну базу ви хтіли б спертись в своїй роботі? Коли б ви хтіли шукати цієї опори серед бідного українського селянства, то тут ви виступили б конкурентами нашої партії. Ми почали роботу по клясовому розкладу українського селянства і досягнули тут значні наслідки. Ми виділяємо з-посеред селянства неможливі елементи і організуємо їх, але ми хочемо, щоб вони були — і вони повинні бути н а м базою. Отже для нас невігідно і недопустимо, щоб ви стали тут нашими конкурентами. Ця розкладова робота провадиться нами серед середняка: на куркуля ви самі не претендуєте; яка ж верства ще могла б бути вашою базою? Нею могли б бути українські інтеліґенти, півінтеліґенти, різні учителі, бувші кооператори, земці і т. д., за котрими стоїть український куркуль. Вся ця верства знаходиться до нас в опозиції і шукає всякої можливости організуватись проти нас або для того хоч, щоб впливати на нас. Ми уважно за цим слідкуємо, не даємо, розуміється, і не дамо їм жадної можливости організуватись, щоб не допустити до політичних впливів дрібної буржуазії, яка на нас напірає і єсть в сей час нашим головним ворогом. Між тим, коли б ми дали можливість організуватись вашій партії, себ-то коли б ми її легалізували, то вся ця реакційна і контрреволюційна дрібнобуржуазна публіка посунула б в вашу партію, щоб в ній зорганізуватись. Це сталося б обовязково, чи хотіли б ви того, чи ні. Ви могли б потягнути до себе кращі елементи з цієї маси, котрі справді прихильно ставляться до нас, але до них неприростала б ця реакційна публіка. Ви опинилися б в полоні у неї зі своєю програмою і врешті або вийшли б з неї, або втратили б в ній всяке значіння, а між тим спричинилися б до її організації. Ми, бувші боротьбісти, у власній історії маємо такий приклад, коли в 1919. році ми не змогли вберігтись від подібного з'явища і партія наповнилась подібними елементами. Тільки наше злитте з КПБУ врятувало нас від упадку в контрреволюцію. Подібне сталося б, безумовно, тепер з вами.

Нарешті, в чім полягала б ваша діяльність? Не беручи на себе відповідальности за політику правительства і КПБУ, ви хватились би за неминучі мінуси в нашій роботі і, критикуючи їх, на тім організували б коло себе незадоволених нами. Та, опріч того, ми, як вам відомо, стоїмо на становищу диктатури пролетаріату, яка совпадає з диктатурою його партії; отже ділитися владою з іншими партіями ми не маємо заміру і не будемо. Розширення соціяльної бази диктатури на користь селянства, про що ви говорите, нам не бажане, бо воно означало б ослаблення цієї диктатури, її пролетарського характеру, привносячи дрібнобуржуазні селянські впливи.

Як на приклад твердості заміру повести цю свою політику далі, тов. Шумський вказав на процес товаришів наших з ЦК (відомий там під назвою „процес Голубовича“). Тут розмова перейшла на процес, і тов. Шумський, котрого я поінформував про наш погляд на цей процес, висловлений в резолюції З.Д. (саму резолюцію, разом з ви-

ними записками-меморандумами, я передав ЦК КПБУ в Харькові на кілька днів пізніше), переказав слідує.

Ваш погляд на те, що піби ми на цім процесі судили особи або діяльність їхню за часів Центральної Ради, се-то діяльність самої Ц. Р., не відповідає дійсности. Коли на процесі згадувалось про діяльність Центральної Ради, то це було тільки історичним тлом, на котрім обвинуваченне малювало діяльність УПСР, яку обвинувачували і якої репрезентантами, як члени її ЦК, були підсудні. Таким самим тлом були й інші періоди УНР, директоріянський напр., в яким політичну роль грала УПСР. Нашою ціллю було розкрити і намалювати перед українськими робочими масами діяльність тих партій, які взяли на себе провід в його політичнім життї, і показати, яку шкоду діяльність цих партій українському трудовому народові принесла. На жаль, ми не змогли знайти другої відповідальної за той час укр. партії — УСДРП, яку ми теж хотіли судити на тім процесі. Отже довелось самій УПСР відповідати. Нашою ціллю було остаточно здіскредитувати в очах народніх мас цю партію, і ми процесом цю ціль досягнули. На процесі було викрито всю закулісну сторону діяльности УНР, і обурення було остільки велике, що, напр., київське робітництво вимагало смертної кари для підсудних. Одначе наша ціль була досягнута, більше нічого нам не треба було, а робити „героїв“ з підсудних ми не хотіли, тому й присуд було винесено м'ягкий.

Помилково також думати, піби ми на цім процесі „судили взагалі Українців“. Щоб вказати на протилежне, процес було організовано так, що обвинувачували і судили Українці, а захищали підсудних Росіяне. Зрештою, подібний процес ще раніше ми зробили в Харькові і російським колам, котрі провадили в свій час денікінську політику, і так само осудили їх.

Після цього „прикладу“ тов. Шумського я считав, який істнує в міродайних українсько-радянських колах погляд на можливість легального існування УПСР з де-що зміненою назвою. На це я не дістав такої категоричної відповіді, як на попереднє питання; він зауважив лиш, що від зміни назви суть справи не міняється.

Тоді я сказав тов. Шумському, що я маю охоту поїхати до Харькова, щоб там поговорити ще на сю саму тему з тт. Раковським і Мануїльським, а також для того, щоб зобачитися і поконферувати з нашим ЦК, що сидить там в вязниці.

Тов. Шумський відповів мені, що він особисто нічого не має проти моєї поїздки, але він мусить телеграфно запитати погляд на се ЦК КПБУ.

13. липня я знов бачився з Шумським, і він сказав мені, що 14. липня він виїздить до Харькова і пропонує мені поїхати туди разом з ним.

В Харькові.

15. липня по полудні я приїхав до Харькова. В той самий день я мав дуже коротке побачення з Мануїльським, підчас котрого він сказав мені, що був поінформований про мій приїзд до Харькова, знає

про цілі його й хоче побалакати зі мною на слідуючий день докладніше; що за два дні буде засідання політбюра КПБУ і він хотів би мати розмову зі мною ще до цього засідання. Ми домовились з ним зустрінутись у нього в службовім кабінеті на слідуючий день, себ-то 16. липня о 4. годині.

Варто тут зауважити, що арештовані члени нашого ЦК досить скоро довідались про мій приїзд до Харькова і про мої завдання. Вже через 14 годин, себ-то на слідуючий день, 17. липня о годині 8. рано я одержав від них записку з привітанням і пораду не розпочинати рішачючих розмов до зобачення з ними. На це я відповів, що загалом жадних рішень я приймати не буду, а буду провадити розмови інформаційного характеру, а зобачитись з товаришами я постараюсь як тільки побачусь з тов. Раковським, від котрого хочу дістати офіційний дозвіл на побачення. Тим часом я передав їм копії тих записок-меморандумів, які я віз до КПБУ, а також по одному примірникові всіх видань З. Д. і Соціологічного Інституту, щоб наші товариші до мого з ними зобачення зазнайомились гаразд з нашими позиціями.

Розмова з тов. Мануїльським.

16. липня, як було умовлено, ми зустрілись з тов. Мануїльським. Попросивши у мене ріжного роду інформацій з закордонного життя і зокрема з життя української еміграції, підчас уділення йому яких я докладно спинився на становищу і домаганнях УПСР, тов. Мануїльський сказав мені більш-менш те саме, що говорив перед ним Шумський. Звернувшись до моїх слів про наше бажання, зреорганізувавши УПСР, поставити її на службу соціальної революції і працювати в тіснім контакті і спільно з КПБУ на Україні, тов. Мануїльський звернув мою увагу на те, що теперішнє становище радянських республік дуже тяжке і чи знайшли б ми в собі досить сили, щоб видержати цей тягар і не зійти з тої дороги, на яку ми ступаємо. На це я відповів, що наші позиції не тактичного характеру, а випливають з перегляду наших принципових засад.

Тов. Мануїльський, згадавши про невдалу спробу В. Винниченка співробітничати з радянською владою на Україні, вказав на те, що тепер ця влада обережно ставиться до нових подібних спроб. Впевнившись одначе в твердості нашого заміру співробітництва і його щирости, він обіцяв сприяти його здійсненню.

Так я й розстався з Мануїльським, маючи вражіння, що він буде піддержувати легалізацію нашого напрямку УПСР.

Друга розмова з тов. Шумським.

Того самого дня ввечері я мав дуже довгу розмову теоретично-дискусійного характеру з Шумським. Розмова була на тему запитання до мене Шумського: „а як ви уявляли б свою роботу, коли б вашу групу було легалізовано на таких, скажім, основах, як російських есерів-максималістів?“ У відповідь на це я розвинув усі ті положення, які виложено було в наших меморандумах, привезених мною до Харькова і котрих тут повторювати не вважаю необхідним.

Розмови з т. Раковським.

18. липня я мав першу зустріч з ним, котра тривала дуже коротко.

Раковський поспішав на якесь засідання і після розмови на загальні теми просив мене прийти до нього 20. липня, коли він не буде робити прийому і постарается мати вільним весь час для розмови зі мною.

В призначений час ми зустрілись.

Я не потрібую тут довго спинятись на цій розмові з Раковським, бо, загалом, він повторив в більш дипломатичній формі те саме, що я чув від Шумського та Мануїльського. Варто тут зазначити, що Пятаков, який був при розмові, сказав слідує: ваша група настільки далеко відійшла від ес-ерівства в своїй ідеології і тактиці, що мало що вас вже й зв'язує з УПСР; тому з ваших слів випливає необхідність для вас вийти з УПСР, після чого перед вами отворена дорога як для політичної, так і для всякої іншої роботи. Я вказував на це, що при нинішній ситуації наше входження до КПБУ не розв'язувало б основної задачі, що стоїть перед теперішньою владою на Україні — поширення соціальної бази під собою.

Раковський зазначав, що вся наша група буде бажаними гостями на Україні, але мусить попередити вийти з УПСР. Після того він багато інформував мене про діяльність радянського уряду на Україні, про сучасний стан її, і з тих інформацій виходило шире бажання правительства задовольнити всі національні погребні українського трудового народу, не порушуючи основ соціалістичної політики і не викликаючи в масах націоналізму і шовінізму. Я не буду тут переказувати всіх цих інформацій, що не відносяться безпосередньо до теми мого доповіді, тим більше, що того характеру відомости можна знайти в звіті, представленому Совнаркомом України V. з'їздові рад.

З т. Раковським я бачився і розмовляв після того ще один раз в Харкові перед своїм виїздом з нього і кілька разів підчас спільної подорожі до Москви і моему перебуванню там при поверненні за кордон. Ці всі мої зобачення і розмови нічого нового не додали.

На цьому я можу закінчити свій звіт про переговори з представниками КПБУ і правительства радянської України що до легалізації УПСР і перейду до доповіді про свої конференції з нашим ЦК, власне його головою і трьома членами — товаришами Петренком, Лизанівським, Голубовичом і Ярославом, що сидять в Харкові в політичній в'язниці, що звється „політичним ізолятором“.

Мої конференції з членами ЦК УПСР.

Як вже я згадував, зв'язок з ЦК у мене почався на другий день після мого приїзду до Харкова — 16. липня. 20. липня, підчас зобачення мого з т. Раковським, я дістав офіційний дозвіл на побачення з арештованими товаришами, 21. липня цей дозвіл було мені прислано на помешкання і 22. липня о 12. годині ранком я зобачився з товари-

шам. Зобачення моє з ними тривало до 12. г. ночі, і умови, в яких товариші перебувають, дали мені змогу розмовитися з ними щиро.

Товариші мали досить часу і матеріалів, щоб взапайомитися з позиціями Зак. Дел., бо, як то я вже згадував, ще 16. липня я передав їм все друковане Зак. Дел. і Соціол. Інст., а також відбитки всіх меморандумів, поданих З. Д. до міродайних на Україні чинників. До всього цього інформаційного матеріалу я додав ще про весь процес моїх розмов в Харькові, а також докладні інформації про закордонне життя української еміграції і спеціально УПСР. Давши в стислій формі відомості про загально-європейське політичне життя, я міг вважати товаришів в курсі тих справ, про які ми мали говорити.

Я не маю змоги детально переказати всі наші розмови, тому змушений обмежитися лише короткими висновками. Почну з того, чим мене зустрінули. ЦК заявив мені, що в цілому віп погоджується з тою лінією, яку провадила весь час Зак. Делегація і яка останнім проявом мала мою командіровку на Україну. Що до тих інформацій, які подавав т. Балаш т. Григорієву — про які я переказав товаришам —, то вони були дуже здивовані ними і рішучо заперечували його інформації. Вони заявили мені, що т. Балаш не є членом ЦК, а ні його уповноваженим; він не є навіть спеціальним гінцем ЦК, а просто товариш з ЦК, що перебувають в Києві, використали поїздку т. Балаша за кордон, затіяну ним з власної ініціативи, щоб передати через нього лист до Зак. Делегації і доповнити інформації оповіданням людини, що знає обставини. Товариші, що знаходяться під арештом, добре знають настрої і позиції решти членів ЦК, що живуть в Києві, і ці позиції не рижняться від їх власних позицій. Тому не може бути й мови про те, щоб приймати за позиції ЦК УПСР те, що переказував т. Балаш. ЦК УПСР якого більшість (разом з головою) вони, що знаходяться в Харькові, представляють, поділяв і поділяє думку Зак. Дел. про необхідність порозуміння між УПСР і комуністами на Україні; він робив заходи для цього, які один час увінчалися успіхом — в 1920. році, коли вдалося легалізувати УПСР в Києві і всі майже товариші з ЦК займали більш чи менш відповідальні посади в УСРР. Після того обставини змінились — арештовано членів ЦК і відбувся процес, партія стала нелегальною; одначе це не змінило відношення УПСР до УСРР і тільки ЦК втратив віру в можливість знов досягнути порозуміння і співробітництва обох партій. Одначе УПСР і надалі осталася при тім, що вважає недопустимомою будь-яку боротьбу чи підкопування під сучасну владу на Україні, вважаючи правительство Раковського соціалістичним урядом України, боротьба з котрим є чином контрреволюційним. УПСР не задоволена тим режимом, який встановлено на Україні сучасним її правительством, і змагає до заміни його иншим, з більш широкою соціальною базою, але не допускає такої боротьби за ці зміни, яка підкопувала б самий ґрунт під правительством Раковського. Тому УПСР рішучо повстає проти всякого повстанства, чи то ідейного, чи просто бандитства, які руйнують економіку України і тим ослаблюють силу її, хоч і недосконалого, соціалістичного уряду. ЦК вважає просто незрозумілим, звідки

взяв такі „інформації“ т. Балаш, і навіть затруднюється пояснити, як вони могли у нього появиться. „Балаш або бреше, або він божевільний!“ — ось характеристика, дана членом ЦК інформаціям Балаша.

Що торкається інформацій т. Мицюка, котрий раніше писав до З. Д., що він бачив, як ЦК підписав договір з російськими ес-ерами на Україні про спільну акцію, то ЦК так само абсолютно це заперечує. В дійсності представники ЦК мали за часів польсько-петлюрівського наступу на Україну, з огляду на відсутність інших соціалістичних і комуністичної партій, одне необов'язує — інформаційного характеру — зобачення з представниками російських ес-ерів на Україні, на котрим старались в'яснити, на яких умовах обидві ці партії могли б спільно провадити боротьбу з польсько-петлюрівською окупацією.

Тоді ж було списано обома сторонами — кожною окремо — протокол засідання, якого остаточно редакція мала бути, але не була вироблена спільно. Крім того було ухвалено, що друкувати цей протокол ні одна зі сторін не може. Таке походження має той протокол, який, всупереч постанові і з неустановленого тексту, було надруковано в ревельській „Революційной Росії“. Більше п'ятих нарад УПСР з російськими ес-ерами не мала і п'ятих договорів з ними не заключала. В контакті з ними не була і тепер не перебуває. Тому інформації Мицюка на цю тему єть абсолютно неправдні.

Отже ЦК стоїть проти будь-якої боротьби з сучасним радянським правительством України, вважаючи таку боротьбу контрреволюційною.

Одначе це відмовлення від боротьби з ним не криє в собі признання правильності його політики і методів роботи його.

УПСР повинна тепер звернути свою увагу на організацію і збирання своїх власних сил. На цю сторону справи й звертає ЦК УПСР всю свою увагу. З цієї точки погляду, ЦК високо цінить працю своєї Зак. Делегації і відноситься до неї з признанням. Одначе ЦК не криється з тим, що те, що досі зроблено в сім напрямі зак. Делегацією, де в чім різниться ідеологічно від того, на чім стоїть ЦК.

На ідеологічні теми ми відбули дискусію, яка в'яснила, що сі ріжниці не являються істотними.

Товариші зауважили, що в сей час вони взагалі не надають великого значіння теоретичним розходженням. Цього не можна уникнути при розрібці ідеологічних питань, і в самих писаннях закордонних товаришів („Борітеся-Поберете!“) не видно повної одности; в цім вони вбачають наслідки шукання і не знаходять це грізним з'явишем, а скорше навпаки. При скликанню партійних конференцій чи з'їздів ці ріжниці могли б бути зтерті і не трудно було б знайти спільні формулювання. Значно більше значіння для теперішнього моменту, на їхню думку, має спільність що до головних питань тактики, яка виявилась у Закорд. Делегації і ЦК.

ЦК в сей час віддає головнішу увагу питанням тактики і надає велике значіння сходженню в сих питаннях з Зак. Делегацією. Результатом сих моїх розмов на ідеологічні і тактичні теми був лист ЦК до товаришів за кордоном, зібраний в формі шести пунктів, які до сього прикладаю.

Після першого мого зобачення з товаришами з ЦК, я бачився з ними майже чотири рази на тиждень, правда, не зо всіма разом, а по двоє бо так вони діставали відпустку з політизолятора на волю. Підчас цих зобачень нами далі обмірковувались різні питання, з котрих я тут порушу два: справа повороту Зак. Делегації на Україну і справа одставки нинішнього складу Зак. Делегації.

Я переказав ЦК, що З. Д. уповноважила мене на той випадок, коли б показались у неї діаметральні протилежності в основних поглядах з ЦК, подати заяву про одставку З. Д. Отже я прошу від імені З. Д., щоб ЦК обміркував цю справу, і може він з власної ініціативи знайде потрібним призначити інших товаришів до З. Д. Крім того, не виключається мною можливість, що після мого повороту до З. Д. і докладу їй вона все ж таки подасться до демісії. Тому може ЦК призначив би на такий случай нову З. Д., коли він вважає потрібним мати таку за кордоном.

На це ЦК після наради повідомив мене, що він має повне довіре до нинішнього складу З. Д. і тому потверджує їй мандат. Жадного вищого складу З. Д. він не бажав би мати, тому не вважає можливим навіть „на случай“ призначати иншої Зак. Делегації.

На моє запитання, чи не вважає потрібним — при існуванні нинішніх умов — ЦК щоб З. Д. взагалі вернулась на Україну, мені відповіли, що Ц. К., знаходить доконче потрібним перебування її за кордоном. Що ж торкається решти членів УПСР, то ЦК висловлює бажання, щоб вони, не виходючи з УПСР, старались використати всяку можливість для повороту на Україну і не дивались за кордоном.

Нарешті, згадаю тут про бажання, яке висловлював ЦК, котрий хтів би, щоб за кордоном по можливості уникалось партійних склад в УПСР і висловив свій жаль з приводу того, що т. Григориїв, бувший емісар ЦК, пішов по лінії, вказаній йому М. Шаповалом. ЦК висловлював також свій жаль з приводу нестійности товаришів, що перебувають в Польщі, серед котрих він знаходить багато добрих соціялістів.

Я вказав ЦК на те, що З. Д. вживала всіх можливих засобів, щоб вдержати цих і праяких товаришів од збоченя від позицій З. Д. і ЦК, а також попередив, що З. Д. і далі не перестане вживати таких засобів аж до використання своїх дисциплінарних прав включно.

* * *

5. серпня ввечері я виїхав з Харькова, а 27. серпня приїхав до Відня.

ФАКТИ ТА ДОКУМЕНТИ.

Витяги з протоколів засідань Закордонної Делегації УПСР.

І. Справа Закордонного Комітету УПСР.

А. Погляд Закордонної Делегації УПСР в справі заснування Закордонного Комітету.

21.—23. травня 1921. секретарь — З. Д. т. М. Чечель — на нарадах в Празі т. т. Григориїва, Чечеля, Шановала і Штефана склав слідуючу заяву:

В справі заснування Закордонного Комітету УПСР Закорд. Делег. розрізняє дві сторони: внутрішню, істотну, та зовнішню, формальну. З істотної сторони беручи, заснування Зак. Ком. польсько-галицько-празькою групами УПСР являється проявом ідеологічних і тактичних розходжень, що намітились між З. Д., з одного боку, й вищезгаданими групами — з другого. Зміст тих розходжень видно з порівняння резолюцій, винесених конференціями згаданих груп, і резолюцій чотирьох конференцій З.Д. і закорд. організацій без польсько-галицьких. Ці розходження породили недовіря згаданих груп (по заявах їхніх представників, т. т. Григориїва і Шановала) до політики З.Д. і були причиною їх бажань створити організацію — Зак. Ком., який став би поруч з Зак. Дел., зробився б, так би мовити, сторожом її політики і в потрібний момент міг би відмежуватись від неї, та відмежувати її від Партії. Окрім того, групи одразу при заснуванні Комітету надали йому завдання — організація консолідації українських соціалістичних груп за кордоном — яких виконування єсть політичною акцією, що єсть функцією З.Д.

Таким чином, з внутрішнього боку заснування Зак. Ком. єсть бажанням польсько-галицько-празької груп УПСР звернути закордонну політику УПСР з тої лінії, по якій її веде Зак. Дел., і надати їй тої напрям, який був би бажаний празькій і польсько-галицьким організаціям.

З формального боку справа стоїть так. Заснування Зак. Ком. взагалі, як вищої адміністративно-організаційної одиниці, єсть нормальним проявом розвинутого партійного життя, і переведення його єсть законним правом організацій УПСР.

Зак. Дел. не протестувала б проти того і не буде протестувати, коли цей З. К. буде заснований з додержанням партійної дисципліни, без присвоювання собі функцій політичної акції, яка за кордоном належить виключно З. Д.

Однак, тому що заснування З. К. після постанов квітневої конференції польсько-галиц. орган. УПСР, до котрих приєдналась і празька організація, відбулось з порушенням партійної дисципліни (узурпація функцій З.Д.) і має метою підпорядкування політики З. Д. собі, щоб направити її по тій лінії, яку З. Д. вважає певідповідною Партії, З. Д. не може признати законним і доцільним існування

такого З. К. і вважає встановлення його свідомим вчинком, який творить розкол УПСР за кордоном.

З.Д. звертає на це увагу тих організацій, що взяли участь в заснуванні З. К., робить їх відповідальними за наслідки цього вчинку.

З.Д. пропонує цим організаціям переглянути своє рішення в цій справі.

Коли організації не задовольняються тим способом зв'язку їх з З.Д., який пропонує З.Д. — делегування одного члена до З.Д. для роботи в ній на правах члена З.Д., — коли вони знаходять необхідним мати свою вищу, об'єднуючу всі закорд. орг. адмін.-орг. форму, Зак. Ком., то Зак. Дел. не має нічого проти його заснування з додержанням цілої легальності.

Мик. Чечель.

Б. Розв'язання Закордонного Комітету УПСР.
(Протокол 20. VII. 21.).

Ознайомившись з діяльністю Закордонного Комітету УПСР та з його „циркулярами“ до Краєвого Комітету УПСР в Польщі і Галичині та до празької групи УПСР, Закордонна Делегація констатувала, що Закордонний Комітет розпочав свою діяльність separatно й таємно від Закордонної Делегації і віденської групи не надсилаючи їм ні своїх циркулярних листів (від червня місяця), ні навіть копії з них, хоч би для відома. Про його діяльність Зак. Делег. тепер тільки довідалась з документів, переданих т. Григорієвим т. Христюку приватною дорогою і одержаних Зак. Делег. від т. Христюка 18. VII. 21р.

Члени Закордонного Комітету т. т. Григорієв і Шаповал не раз заявляли (зокрема на нараді в Празі з представниками: Зак. Делег. т. М. Чечелем, празької групи т. М. Шаповалом, віденської групи т. І. Штефаном і Польщі й Галичини т. Н. Григорієвим), що Закордонний Комітет організується для „координації партійних сил та закінчення партійного будівництва за кордоном“, що він не ставить своєю метою внесення розколу в партійні ряди, що зокрема він буде працювати в повнім контакті з Зак. Делегацією і ні в якому разі не має на меті вести боротьбу з нею. Не зважаючи на се, як це видно зі згаданих циркулярів, З. К. повів розкладову роботу, таємно від Зак. Делег., намагаючись розколоти Партію по лінії Закордонна Делегація — Закордонний Комітет і ріжкими наклепами та брудними випадками проти Закорд. Делегації і віденської групи дискредитувати їх в очах партійних товаришів.

Свою точку погляду на організацію Закордонного Комітету Зак. Делегація своєчасно висловлювала*). Закордонний Комітет не додержав даних З. Д. директив і вище вказаним не тільки порушив фактично й формально партійну дисципліну, але свідомо пішов на розбиття єдності партійних організацій за кордоном і допустився до негідних членів Партії способів боротьби проти не солідарних з ним партійних органів (Зак. Делег. і віденської групи). Тим самим не виконав ясних директив ЦК партії, даних в листі від 20. III. 21 р.

*) Див. вищеподану заяву т. Чечеля. Цю ж точку погляду З. Д. повторено і розвинуто в її циркулярних листах до парт. організацій за кордоном.

Прийнявши на увагу, що Закордонний Комітет цілком ігнорував не раз роблені йому попередження що до характеру його роботи і своєю дальшою діяльністю причинюється до руйнації і компромітації Партії та управненого вищого репрезентанта її за кордоном — Закорд. Делегації, Закордонна Делегація постановила:

1. Закордонний Комітет розпустити.
2. Справу остаточного покарання учасників організації Закордон. Комітету і зазначеної його діяльності передати на вирішення ЦК.
3. До накладення ЦК-м иншої кари, позбавити членів Закордонного Комітета (т. т. Григорієва, Г. Грицає, О. Мицюка і М. Шаповала) права партійної діяльності.
4. Справу голови Закордонного Комітета т. М. Шаповала, в звязку з иншими вчинками його, виділити для внесення окремої постанови.

II. Справа т. М. Балаша. (Протокол 16. VII. 21р.)

„В звязку з поширенням чуток, що немов би прибувший до Праги т. М. Балаш являється членом і репрезентантом ЦК — Зак. Делег. цим доводить до відома партійних організацій, що т. М. Балаш, як се запроTOCOLьовано в ним підписаним протоколі його офіційального побачення з уповноваженим членом Зак. Делег. т. О. Жуковським, не являється членом ЦК УПСР і не уповноважений його репрезентувати.“

III. Справа участі організацій УПСР в Громадськєім Комітеті в Празі. (Протокол 22. VII. 21.)

Ще в осени 1920 року із офіційних кол чеського уряду де-яким членам Закорд. Делегації піддавалось гадку про організацію українськими соціялістами-революціонерами громадсько-консульського представництва України в Чехо-Словаччині. Ся справа обмірковувалась тоді ж Зак. Делегацією і нею було визнано неможливим для УПСР організувати в якій би то не було формі представництво, котре могло б набрати характеру паралельного з представництвом УСРР, прибуття якого до Праги сподівались.

Подібний проект в формі організації Громадського Комітету виник знову на весні 1921 року, при чому найдіяльнійшу участь в реалізації його прийняла празька група УПСР.

Довідавшись про се, Закорд. Делег. попередила празьку групу про небажаність участі її в Громадському Комітеті і виясняла їй можливі наслідки угодовського співробітництва з буржуазними колами.

Не дивлячись на се, празька група, одначе, формально вступила до Громадського Комітету і не подала Зак. Делег. жадних мотивів свого входження до нього та праці в ньому.

Прийнявши все це на увагу Зак. Делег. постановила:

а) Запропонувати празькій групі УПСР відкликати негайно своїх представників з Громадського Комітету.

б) Президії празької групи УПСР, яка 1) входженням в Громадський Комітет пішла всупереч основній політичній позиції Партії, зафіксованій в постановах всіх Закордонних Конференцій УПСР і спе-

ціально одмічені в листах ЦК до товаришів за кордоном, і 2) порушила партійну дисципліну — висловити догану.

в) Що до голови празької ґрупи УПСР, т. М. Шаповала, який являється одночасно ініціатором засновання Громадського Комітету та головою його, і, таким чином, несе суцубу відповідальність за втягнення товаришів празької ґрупи в цю угодовську організацію, яка загрожує звязати наших товаришів з інтернаціональною контрреволюційною буржуазією, то справу його виділити і розглянути вкупі з справою по Закордонному Комітету, піднесеною в протоколі засідання Зак. Дел. від 20. VII. 21.

IV. Розв'язання комітету по „консолідації радянських партій України“. (Протокол 20. VII. 21.)

IV. Конференція УПСР за кордоном, стремлючи до об'єднання всіх радянських (соц. і ком.) і дійсно революційних партій України і сконсолідування їх, організувала, головню для в'яснення можливостей та перспектив такої консолідації, спеціальний комітет в складі т. т. Н. Григоріва, М. Чечеля та М. Шаповала.

Але вскорі по тому виявилось, що члени згаданого комітету т. т. Григорієв та Шаповал, підпавши під вплив новітньої „політики“ д. В. Винниченка, повели працю консолідації в цілковито невідповідному постановам IV. її попередніх конференцій напрямі. Фактично вони зводили її до контрреволюційної акції, котра, замість скріплення завойовань соціалістичної революції, була направлена по суті на знищення її здобутків та на повалення радянської, влади на Україні.

Ця праця двох згаданих членів комітету була ними поведена без відома та згоди третього члена, т. М. Чечеля, сепаратно від нього і фактично комітет, як такий, не відбув ні одного правосильного засідання і навіть не сконструовався.

Прийнявши все це на увагу і з огляду ще на позбавлення т. т. Григорієва і Шаповала права партійної діяльності*), Зак. Делеґація постановила:

„Комітет по консолідації радянських партій України розв'язати.“

V. Розв'язання празької ґрупи УПСР.

(Протокол 3. VIII. 21.)

На засіданню 3. VIII. с. р. Закордонна Делеґація заслухала одержавий нею 31. VII. лист від празької ґрупи. В ньому ся остання повідомляє Зак. Дел., що після інформацій т. М. Балаша, „представника ЦК“, вона, перекопавшись в тому, що сама стоїть на позиціях ЦК, а Зак. Делеґація ніби відійшла від тих позицій, прийняла рішення перервати організаційні зв'язки з Зак. Делеґацією.

В зв'язку з цим Закордонна Делеґація ще раз констатує, що т. Балаш, як показує протокол офіційної зустрічі члена Зак. Дел. т. О. Жуковського з т. Балашом, не являється представником ЦК, а всього тільки передатчиком листів від ЦК до Закорд. Делеґації. Отже ніякі усні інформації т. Балаша не могли розходитися з листом

*) Див. I.

ЦК, привезеним самим же т. Балашом, і ослаблювати дапу в нім директиву закордонним організаціям УПСР — підлягати у всіх політичних виступах контролі Закордонної Делегації.

Таким чином, постанова і лист праяької групи являється явним порушенням приписів ЦК та партійної дисципліни. І перед сим праяька група УПСР не раз порушувала партійну дисципліну та намагалась вийти з під контролю Закорд. Делег. і повести сепаратну політику. Не зважаючи на неодноразові попередження й застереження Зак. Дел., вона і далі продовжувала свою антипартійну працю, направляючи її в бік угодовства і співпраці з буржуазними групами. (Справа Зак. Коміт., справа Громадського Комітету, свідоме замовчування та ігнорування циркулярів, листів, приписів, запитань Зак. Дел. і инш.).

Закордонна Делегація вважає, що всім своїм вищезазначеним поступованням праяька група УПСР в цілому ділала в напрямку розколу партійного життя за кордоном, дискредитувала УПСР в очах революційного пролетаріяту і трудового селянства України та Європи і тим чинила і чинить шкоду соціалістичній революції.

Тому Зак. Делег. мусить виконати положень на неї ЦК на такі випадки обовязок і постановляє (згідно інструкції, доданої до статута Зак. Делег. від 4. XI. 1919. Розділ I. § 3-й):

1. Праяьку групу УПСР розв'язати і про не довести до відома ЦК і партійних організацій.

2. Що до членів президії праяької групи УПСР: заступника голови т. М. Кондрашенка і секретаря т. Г. Грицяя, а також і т. М. Балаша, який подав „інформації“, як „представник ЦК“ праяькій групі, перед тим відмовившись від подання яких будь інформацій Закорд. Делегації, то З. Д. звертається до ЦК з пропозицією віддати їх під партійний суд.

3. Членам групи, які бажають закласти партійну організацію в Чехо-Словаччині, пропонується зареєструватися у перебуваючого в м. Празі т. І. Штефана. Документи, архив, біжуче діловодство і касу праяької групи УПСР перебрати йому ж, т. І. Штефанові, для передачі майбутній праяькій організації УПСР.

4. Товаришеві І. Штефанові доручається перевести нову реєстрацію членів УПСР, перебуваючих на території Чехо-Словаччини.

VI. Справа М. Шаповала.

5. Що до голови розпущеної праяької групи УПСР, М. Шаповала, то Закордонна Делегація ще раніш задумувалась над питанням про необхідність нейтралізації шкідливої для Партії діяльності його. Зокрема 24. березня 1921 р. Зак. Делег. розглянула справу зносин М. Шаповала через неналежних до Партії осіб, без відома Зак. Дел. і в протывагу їй, з „Міжнародньою Спілкою Соціалістичних Партій“ і поставила М. Шаповалові, як голові праяької групи, обвинувачення а) в присвоєнні собі функцій З. Д. УПСР і б) в нелояльності до Зак. Делег. і до віденської групи УПСР.

Але, не бажаючи, з огляду на ненормальні відносини на еміграції, розпочинати дисциплінарної справи проти М. Шаповала, З. Д. обмежи-

лась тоді тим, що лишила за собою замір піднести її при більш нормальних обставинах перед Центр. Комітетом Партії, про що й попередила своєчасно М. Шаповала і праявку групу. Однак М. Шаповал не звернув ніякої уваги на це попередження, а навпаки, повів ще більш інтенсивно свою шкідливу для Партії працю.

Спiniaючиcь в зв'язку з цим, взагалі над діяльністю М. Шаповала, Зак. Делегація зауважує:

А. В своїй партійній діяльності, особливо на протязі останнього року, М. Шаповал допускався інтригантства. Це виявилось в розповсюдженню ним листів до членів Партії з очерненням політичної діяльності Зак. Делегації та інсинуаціями на адресу окремих членів її, а також в систематичному нацьковуванню одних партійних організацій і членів Партії проти других, і зокрема проти Закорд. Делегації.

Між иншим М. Шаповал виставляв (перед представником Зак. Делег. в присутності инших партійних товаришів) умовою свого „примирення“ з Закорд. Делегацією виключення зі складу її т. О. Жуковського.

Питання про інтригантство М. Шаповала підносилось окремими членами Зак. Делегації в листах до М. Шаповала, а також т. Чечелем на засіданню представників партійних організацій в м. Празі.

Б. М. Шаповал в своїй партійній діяльності керувався кареризмом. Він намагався за всяку ціну стати на чолі партійних організацій за кордоном та підпорядкувати їх політику своїй власній. З кареристичних мотивів він: 1) очевидно намагався зірвати IV-ту конференцію УПСР за кордоном, коли побачив, що в своїй більшості вона не йде за ним; 2) приклав зусиль до організації, в противагу Зак. Делегації, Закордонного Комітету, на чолі якого він став. Маскуючи весь час дійсну суть цієї справи лицемірними заявами, що Зак. Комітет організується для співпраці з Зак. Делегацією і виключно в цілях довершення партійної організації за кордоном, в дійсності М. Шаповал використав З. К. для безоглядної боротьби з Зак. Делег. і солідарною з нею віденською групою; 3) з тих же причин М. Шаповал бруднив і намагався підірвати авторитет Центрального Комітету Партії (див. постанову Зак. Делег. від 20. VII. 21.).

В. В парі з інтригантством і кареризмом в партійній діяльності М. Шаповала йшла політична безпринципність, яка виявлялась вже і в попередній його діяльності, прикладом чого може служити співробітництво його в 1918 р. в гетьманському „Відродженню“, за що М. Шаповал і був в свій час виключений ЦК з Партії (1918 р.). За кордоном однак політична безпринципність М. Шаповала досягла своїх верхів, виявившись в цілій низці політичних зіг'ягів. Особливо яскравим серед них були: 1) еволюція М. Шаповала від крайньої лівої, непримиримої, майже комуністичної позиції в 1920 році — до співробітництва з буржуазією в 1921 р. (Громадський Комітет), 2) виступи М. Шаповала на I. і II. Закордонних Конференціях УПСР за вихід УПСР з II. Інтернаціоналу (зафіксовані в протоколах конференцій), афішування, підчас існування Радяпського Блоку, своєї солідарности з позицією III. Інтернаціоналу і обвинувачення ним тепер, коли він став „головою

Закордонного Комітету“ — в циркулярах цього останнього — Закордонної Делегації за вихід з П. Інтернаціоналу.

Г. Політична безпринципність М. Шаповала довела його в останніх часах до опортунізму й контрреволюційних змагань, які виявились між иншим 1) в організації Громадського Комітету в м. Празі, на чолі якого він став (див. постанову Зак. Дел. від 22. VII. 1921.); 2) в заходах по організації українського „Ревсоюзу“, 3) в політичних зносинах з правими російськими соц.-рев., 4) в політичних зносинах з партіями П. Інтернаціоналу, 5) у втягненню молодих членів партійної празької групи в контрреволюційні комбінації.

Д. Все це йшло в супроводі свідомого порушення М. Шаповалом партійної дисципліни і мало руйнівчі наслідки для закордонних організацій Партії. Як голова празької групи, — М. Шаповал в особистих кар'єристичних цілях довів до розриву її організаційних зносин з Зак. Делегацією. Потім, по заснованню Закорд. Комітету і під фірмою останнього, він приклав всіх зусиль до порушення нормальних відносин між Зак. Делегацією і партійними організаціями в Галичині та Польщі.

Потайки від Зак. Делегації, М. Шаповал, як голова Закордонного Комітету, розіслав ряд циркулярів та листів до партійних організацій, в яких свідомим перекручуванням фактів з політичної діяльності Зак. Делегації та клеветницькими закидами на її адресу стремів до запламування її в цілому, до здіскредитування окремих її членів, як партійних діячів і громадян, та підбурював проти неї й віденської групи членів партійних організацій в Празі, Галичині і Польщі.

На підставі вищесказаного, Зак. Делег. вважає необхідним порушити справу виключення М. Шаповала з Партії. З огляду одначе на неможливість через технічні перешкоди скликати в ближчому часі Зак. Конференцію, на якій могла би бути порішена справа виключення М. Шаповала, Зак. Делегація вважає необхідним додати до своєї постанови від 20. липня с. р. про заборону йому партійної діяльності ще отсі свої рішення:

а) М. Шаповал позбавляється права, з розпуском старої празької групи, зареєструватись в якій будь иншій закордонній організації УПСР.

б) Закордонна Делегація подає все це до відома ЦК для виключення його, М. Шаповала, на завжди з Партії.

VII. Справа участі членів празької групи УПСР в так званому „Студенському Соціалістичному гуртку“.

16. липня 1921 року Закордонна Делегація УПСР ознайомилась з докладом члена Делегації т. О. Жуковського про зустріч і розмову його в м. Празі з членами т. зв. „Студенського Соціалістичного гуртка“.

Зустріч ця була вкликана слідуючими обставинами. 14-го червня б. р. член празької групи УПСР д. Х. звернувся листом до т.

О. Жуковського з проханням грошевої допомоги, при чому одночасно повідомив, що в Празі зорганізувався „Студенський Соціалістичний Гурток“, який, існуючи рівнобіжно з Драгоманівською Студенською Громадою, бажав би одержати матеріальну підмогу від т. М. С. Грушевського, подібно як дістала від т. М. С. Грушевського допомогу Драгоманівська Громада. У відповідь на сей лист т. О. Жуковський попросив докладніших відомостей, а зокрема про взаємовідносини між „Гуртком“ і Драгоманівською Громадою, бо тільки на підставі тих відомостей т. М. С. Грушевський міг рішити про можливість допомоги грошима, одержаними ним на гуманітарні цілі.

30-го червня б. р. президія „Студенського Соціалістичного Гуртка“ за підписами голови її д. Б. і Секретаря д. В., надіслала до т. О. Жуковського лист, в якому прохала підмоги для „Гуртка“, запевняючи, що „Гурток“ являється дійсно соціалістичним, що ж до взаємин з Драгоманівською Громадою, то по словам листа: „ще при своєму утворенню вона (Драг. Гр.) пайшла в нашому гуртку, ще перед тим існувавшому, саму активну підпору; і взагалі в наших спільних з нею точках, Драг. Гр. завжди мала й буде мати в голосах членів нашої організації активний підтримок, себ-то творимо з нею фактичний блок...“ Одначе про склад „Гуртка“ крім глухої, цифри „17 членів“; та про його дійсний громадський та соціалістичний характер „Президія Гуртка“ не давала нічого конкретного. Тому т. М. С. Грушевський, користаючи з поїздки т. О. Жуковського до Праги в партійних справах, попросив його розвідатись на місці, що то за „Гурток“ і чому він існує рівнобіжно з Драгоманівською Громадою, яка теж гуртує в собі соціалістичне студентство. Приїхавши до Праги т. О. Жуковський запросив на нараду представників: Студенської Помочи, Драгоманівської Громади й „Студенського Соціалістичного Гуртка“, щоб на тій нараді спільно вяснити потреби цих організацій в допомозі, а також взаємно поінформуватись в допомогових справах. Нарата ся відбулась, але представники „Гуртка“ не з'явились, а представники Студенської Помочи Лемішка і Драгоманівської Громади Стахів заявили, що ні про існування, ні про діяльність „Студенського Соціалістичного Гуртка“ їм нічого не відомо.

На другий день з'явились у т. Жуковського представники „Гуртка“, але знов таки не дали докладніших відомостей про склад „Гуртка“, а пропонували його послуги в політичних справах на користь радянських республік за платню. Коли ж т. Жуковський ніякої охоти приймати їх політичні услуги не виявив, ніяких надій на одержання підмоги при таких неяснім характері „Гуртка“ не міг дати, розмова на цім закінчилась, при чім представники „Гуртка“ просили задержати її в тайні. Тим не менше по повероті до Відня т. Жуковський вважав своїм обовязком повідомити Закордонну Делегацію про існування „Гуртка“ в котрім беруть участь в невідомій кількості партійні товариші.

Обміркувавши подані т. Жуковським відомости, З. Делегація постановила: „Доклад т. Жуковського подати до відома празької організації та перебуваючих в м. Празі — представника організації УПСР в Галичині та Польщі, емісара ЦК т. Григорієва, і представника

віденської організації т. Штефана, з тим, аби вищезгадані т. т. з представником празької організації розслідили порушену справу і про вислід розслідування негайно повідомили Зак. Дел.“.

Слідом Закорд. Дел. повідомив член віденської групи т. П. Христюк про лист, одержаний ним з Праги від т. Н. Григоріва, де той подавав до його відома про поголоски, які пішли з приводу розмови т. Жуковського з представниками „Гуртка“.

Заслухавши се повідомлення, Зак. Дел. постановила на засіданні 18. VII. б. р. підтвердити т. Григоріву поручення прийняти участь в розслідженню справи „Гуртка“, котрий набрав в очах Зак. Дел. ще більше підозрілого характеру після таких фальшивих інформацій, які видимо виходили від представників „Гуртка“.

Перш ніж се поручення було вислано, наспів лист від т. Григоріва до Зак. Дел. який стримав висилку сього поручення. Тов. Григорів заявляв, що він відмовляється від участі в комісії по розслідуванню справи „Гуртка“ з різних мотивів. Заслухавши лист т. Григоріва, Зак. Дел. 27. VII. б. р. постановила: „мотиви, з яких т. Григорів зрікається, признати неважними і суперечними партійній дисципліні, але, зважаючи на постанову Зак. Дел. від 20. VII. с. р. про позбавлення т. Григоріва права партійної діяльності, вважати його автоматично вибувшим зі складу комісії по розслідуванню“.

3. серпня б. р. Зак. Дел. розглянула ще раз справу розслідування участі партійних товаришів в „Студ. Соц. Гуртку“, в звязку з обставинами, що зайшли в цій справі після першого її рішення, і постановила:

„а) з огляду на розв'язання празької групи УПСР і позбавлення т. Григоріва права партійної діяльності, вважати комісію в первісному складі розпущеною; б) замість того доручити т. І. Штефанові як найскорше перевести розслідування справи „Гуртка“, запрошивши до участі в сім розслідуванню Празьку Соціалістичну Громаду імени Драгоманова, з котрою, як заявила президія „Студ. Соц. Гуртка“ в своєму листі до т. Жуковського, цей „Гурток“ стояв у „фактичній бльоці“; в) при реєстрації членів до празької партійної організації має т. І. Штефан звертати увагу на недопустимість участі партійних товаришів в подібних таємних, з неясними цілями організаціях, якою являється т. зв. „Студ. Соц. Гурток“, і причетних до цієї організації не зареєстровувати“.

Постанови Центр. Коміт. УПСР дня 5. VIII. 1921.

Заслухавши інформації Закордонної Делегації УПСР, подаємо до відома товаришів, що знаходяться за кордоном, ось що:

1. Партія визнає недопустимою участь членів партії у всіх тих комітетах, організаціях чи бльоках, які є направлені проти сучасного уряду радянської України.

2. Партія обстоює, щоби теперішній диктаторський режим КПБУ, який катастрофічно відбивається на соціалістичному будівництві Української Радянської Республіки, був замінений дійсною владою робітників і селян України.

3. ЦК УПСР не погоджується з методами і тактикою Комінтерну, вважаючи їх несприятливими створенню єдиного, обіймаючого всі революційно-соціалістичні сили Інтернаціоналу, до чого змагає УПСР.

4. ЦК підтверджує уповноваження Закордонної Делегації УПСР аж до відкликання і доручає їй твердо керуватися своїм статутом та інструкцією, не допускати за кордоном ніяких сепаратних недисциплінованих виступів як членів партії, так і організацій УПСР за кордоном.

5. ЦК УПСР стверджує постанову закордонних конференцій УПСР про виключення з партії Миколи Залізняка, М. Ковалевського, Кедровського та Базяка, оголошує, що заснований ними так зв. „Організаційний Комітет УПСР“ не має нічого спільного з партією, кваліфікує їх виступи, як провокаційні, що лише провокують партію і коштують крові як членів партії, так також українських селян та робітників. Як з провокаторами, партія буде боротися з цією організацією всіма відповідними засобами.

6. ЦК завзиває товаришів, що опинилися за кордоном, не піддаватися тяжким умовам еміграційного життя, бути дисциплінованими членами партії, достойними цієї важкої боротьби, яку веде трудова Україна за своє визволення, в стражданнях і крові виточуючи свій меч і досвід.

Резолюції Закордонної Делегації УПСР 5. ІХ. 1921.

1. Закордонна Делегація УПСР, на засіданню своєму 5. ІХ. 1921. заслухавши доклад тов. М. Чечеля про його конференції з Центральним Комітетом УПСР і лист останнього з дня 5. VIII. 1921 *):

З приємністю зконстатувала, що зайняті нею позиції і діяльність її за кордоном знайшли повне признание з боку вищого органу партії, який, не вважаючи на всі тяжкі умови, твердо стоїть на революційно-соціалістичних принципах, піддержує Українську Соціалістичну Радянську Республіку, засуджує всяку боротьбу проти сучасного її уряду і своєю заявою про готовність прийняти активну участь в боротьбі з руйнуючим Україну бандитизмом кладе на членів УПСР обов'язок активно поборювати виступи, справлені проти радянської України.

Закордонна Делегація ясне здає собі справу з того, що в виняткових умовах партійного життя на Україні, при неможливості скликати партійний з'їзд, Центральний Комітет УПСР не може вповні контролювати і направляти роботу партії на місцях, а тому не може й відповідати за виступи окремих осіб, які в своїй діяльності цілком розходяться з позиціями ЦК, беруть участь в контрреволюційній роботі і однак називають себе українськими соціалістами-революціонерами.

Але в цих обставинах ЦК остається одинокою правомочною репрезентацією УПСР, котрої директивам мусять підлягати всі члени партії, які бажають заховати свій зв'язок з УПСР і не мають заміру використовувати імя партії для цілком чужих їй цілей.

Тому Закордонна Делегація, переконавшись з доповіді тов. Чечеля, що ЦК вповні одобряє дотеперішню діяльність Зак. Дел. і ба-

*) Лист надруковано вище.

жає продовження її в тім самім напрямі, вважає своїм обов'язком прийняти від ЦК відновлене представництво партії і провід партійним життям за кордоном.

2. Вислухавши справоздання тов. М. Чечеля про його безпосередні переговори з правлячими на Україні кругами, Закордонна Делегація, констатує соціалістичність сучасного радянського правительства України і відсутність у нього антинаціональних в відношенні до українства тенденцій, вбачає в цім потвердження правильності зайнятого ЦК УПСР відношення до цього правительства, як до соціалістичного правительства України.

Але Закорд. Делегація з тривогою дивиться і на продовження різних старих дефектів режиму і в небажанню правлячих на Україні кругів уникнути їх, шляхом поширення під сучасним правительством соціальної і політичної бази через легалізацію й притягнення до участі в роботі всіх соціалістичних радянських партій, відповідно до вимоги моменту, вбачає серйозну небезпеку для радянських республік.

Однак Закорд. Делегація не втрає надії на те, що під впливом вимоги життя РКП і КПБУ ще в час змінять свій погляд на потребу і значіння співробітництва з ними інших революційно-соціалістичних і комуністичних радянських партій для успішного задержання світовими масами трудящих здобутих ними на європейському сході позицій.

Тому Закорд. Делегація і далі лишається на своїх попередніх позиціях у відношенні до радянського правительства України, будучи готовою завше здійснити свій намір прийняти активну участь в роботі на Україні для зміцнення Української Соціалістичної Радянської Республіки.

Посилаючи тов. Чечеля на Україну, Закорд. Делегація мала на меті добитися легалізації УПСР в вищевказаних цілях. Негайна відповідь, котру Зак. Дел. дістала від правительства, являється в її очах проявом зазначеної вище помилкової політики КПБУ на Україні. Ні запропонований поворот безпартійними, ні вступ до КПБУ не можуть бути виходом зі становища. УПСР стоїть на позиції злиття всіх соціалістичних революційних сил на Україні в одну революційно-соціалістичну радянську партію III. Інтернаціоналу, але це може бути тільки наслідком свободної еволюції партій. Тому Закорд. Делегація не перестане і далі виявляти необхідність легалізації всіх соціалістично-революційних радянських партій і участі їх в соціалістичнім будівництві на Україні.

3. Закликаючи всі партійні організації й окремих членів партії за кордоном точно дотримуватись директив ЦК і Зак. Дел. і завзяваючи товаришів підтримувати на будуче найближчий контакт з нею, Закордонна Делегація висловлює надію, що партійні організації за кордоном зуміють побороти тяжкі умови еміграційного життя, черпаючи для того силу в революційній поведінці Центрального Комітету.

До редакції журналу „Борітеся-поборете“.

Шановна редакція!

Просимо не відмовити надрукувати у Вашому органі нижчелі наступне :

Громадянин Винниченко після повороту з України оголосив себе разом зі своїми однодумцями членами діючої на Україні Української Комуністичної Партії і навіть уповноваженим від ЦК УКП і заняв відому Вам політичну лінію. З огляду на те, що група Винниченка привласнила собі назву нашої партії, а її орган „Нова доба“ виступала від імені УКП, Центральний Комітет нашої партії — в цілях паралізування шкідливої націоналістичної і контрреволюційної політики групи Винниченка, а рівно ж і самої групи, що своєю діяльністю лише компромітувала імя Української Комуністичної Партії, — звернувся до Екзекутиви Комінтерну з слідуючою заявою:

„Виконавчому Комітетові III. Комуністичного Інтернаціоналу.

В рижській газеті „Сегодня“ од 10. XI. 1920. надрукована резолюція так званої закордонної групи Української Комуністичної Партії в приводу політики РСФСР і РКП в Росії і на Україні, текст якої при цьому прикладається.

З огляду на можливі непорозуміння ЦК УКП вважає своїм обовязком заявити слідуюче:

1. Закордонні групи, які існують у Відні, Берліні і в інших містах Європи і виступають під іменем груп УКП організаційно не є членами існуючої на Україні Української Комуністичної Партії, відомої Виконавчому Комітетові Комуністичного Інтернаціоналу, і тому незаконно користуються назвою УКП.

2. Верхушки цих груп складаються з емігрантів із України, викинутих революцією за її межі, які йдуть за проводом Винниченка і, організаційно не зливаючись ні з одною існуючою на Україні партійною комуністичною групуванням, ведуть безвідповідальну політику, до якої український пролетаріат і УКП не мають ніякого відношення.

3. Надруковану в газеті „Сегодня“ од 10. XI. резолюцію, як що вона дійсно узвалена якоюсь з зазначених закордонних груп, ЦК УКП вважає контрреволюційним виступом на боці міжнародньої буржуазії проти РСФСР і РКП. Ця резолюція нічим не одрізняється од позицій петлюровщини і меншевізму.

4. УКП, стоячи в рядах Комінтерну, хоча ним офіційально й не визнава, свої позиції і розходження з РКП, які головним чином торкаються колоніальної проблеми й організаційних форм української революції, зазначила в цілому ряді документів, своєчасно представлених ВК КІ. На ґрунті цих позицій УКП веде спір і критику політики РКП в середині Комінтерну, комуністичного пролетаріату і за свої погляди веде ідейну й організаційну боротьбу в українському пролетаріаті, але виступи проти РКП, а разом з тим і проти Комінтерну, подібні до резолюції закордонної групи Винниченка вважає злочинними і рішуче одмежовується од подібних груп.

5. Разом з тим ЦК УКП сподівається, що чесні пролетарі в закордонних груп теж одмежуються од безвідповідальної і контрреволюційної політики де-яких своїх провідників і приєднуються до Укр. Ком. Партії, яка на Україні веде боротьбу проти буржуазії за справу Комінтерну.

6. ЦК УКП послана закордонним групам, які під назвою УКП ведуть свою самостійну безвідповідальну політику, вимога вняти з себе назву УКП.

ЦК УКП прохає цю заяву оголосити в російській і закордонній пресі Комінтерну.

Центр. Комітет Укр. Ком. Партії. Голова А. Драгомирецький.
10. XII. 1920. За секретаря Юр. Мазуренко.

На жаль, ця заява в закордонній пресі, очевидно, не з'явилася, наш лист до Берліну, не дійшов по адресі і наш представник т. Лапчинський через незалежні обставини не зміг виїхати за кордон для ліквідації „винниченківщини“. В наслідок цього група Винниченка, як ми довідалися пізніше, „приєднавшись“ до УКП, лишивши собі „вільну руку“, — цією останньою продовжувала виводити на сторінках „Нової Доби“ націонал-большевицькі протимарксистські і антикомуністичні визерунки, доходячи в останніх числах „Нової Доби“ до фантастичної загі, яка іменується „єдиним революційним фронтом“, а в дійсності є контрреволюційним шуканням „спадкоємця влади на Україні“, од чого навіть кращі елементи українських есерів одхрещуються.

Вся ця закордонна метушня, розуміється, нічого спільного з нашою партією не має і подібне зловживання іменем партії для ворожих нам цілей буде нами розглядатися як шахрайство.

Разом з тим з повною ширістю мусимо зазначити, що й інші закордонні українські групи, які виступали проти „Нової Доби“, не зважаючи на більш революційний підход, так само виявляли повну нездатність здалеку створити собі ясні уявлення про справжню українську дійсність, критично розібратись в інформаціях з офіційно-оптимістичних джерел і досягнути завдання, що стоять перед пролетаріатом України. Через те, приймаючи бажане для своєї „національної душі“ за дійсне, ці елементи замість марксистського і комуністичного освітлення фактів, всю боротьбу проти „Нової Доби“ звели до спору про самі факти. Звідси — жорстоке розчарування, коли такі товариші повертаються на Україну. Більш стійкі з них знаходять свій шлях (напр. т. Висоцький-Степовий, який вступив до УКП), де-які впадають в гістеріку на зразок В. Винниченка, а решта виявляється остаточно непристосованою до активної участі в революції (мова йде, звичайно, не про посади).

З дослідів над діяльністю віденських, берлінських і американських комуністів-українців і з їх преси можна лише зайвий раз переконатися, що належність окремого політика, одірваного від робітничих мас, до „української нації“ ще не дає йому можливості бути активним чинником соціальної революції в своїй „батьківщині“, так само, як не може бути таким чинником людина, яка дивиться на свою діяльність на Україні, як на переведення завдань якогось зовнішнього „центру“, хоч би вона все своє життя прожила в цій країні.

Отже всім щирим пролетарям і революціонерам українцям з західно-європейської й американської еміграції, оскільки вони хотять бути комуністами, мусимо заявити слідує:

1. Ми рішуче осуджуємо всякі спроби творити за кордопом окремі ізолювані групи УКП (зокрема заходи товаришів в Америці введених в облогу Винниченком), такі групи й організації можуть існувати лише в межах України (крім, звичайно, партійних представництв за кордоном з уповноваженнями од ЦК УКП).

2. Всі комуністи-емігранти мусять входити і працювати в місцевих комуністичних партіях, обстоючи для себе лише утворення при їх організаціях язових українських секцій для пропаганди серед робітників-українців, що не виключає можливості існування в межах цих партій співчуваючих і допомагаючих нам груп. Зокрема українцям-комуністам в Америці рекомендуємо працювати в Об'єднаній Комуністичній Партії Америки, а не в емігрантській Ком. Партії Америки з її націоналістичними федераціями, одірваними од американського пролетаріату.

3. Кожен робітник-емігрант, який хоче допомогти українській або російській революції, або зокрема УКП, найкраще це зробить працюючи для революції в тій країні, в якій живе. Кому ж болять справи української революції особливо, хто хоче брати в ній участь реально, а не здалека, тих просимо прибути в наші ряди на Україну.

З повагою від імени ЦК УКП

його члени: Анд. Річицький, Г. Лапчинський.

Москва, 30. VI. 1921.

До групи „Нової Доби“*).

Користуюся можливістю передати Вам через т. В. М. лист, щоби з'ясувати Вам всю шкідливість Вашої поведінки, яка переходить в одверту контрреволюційність і зазначити відношення УКП до Вас.

Перш за все що до В. Винниченка. Підчас його пробування на Україні нами зроблено все можливе для того, щоб зорієнтувати його, висвітлити історичний хід української революції, вислати наші теоретичні і тактичні позиції. Однак його хитання і стрибки з амплітудою од капебушницького міністеріалізму і майже до повстанчества, його еоцентрична мірка до всіх процесів, його націоналізм в меті, показали нам, як глибоко помиляється ця „персона“, коли претендує на керуючу в революції ролі. Відъядючи з України Винниченко не питався нашого погляду на цей виїзд, і ми на його не поклали ніяких надій. Більше того, ми сподівалися, що після цього свого провалу Винниченко, як чесний громадянин, поставить хрест над своєю політичною діяльністю, а його одностуді із переданих через нього наших партійних документів зуміють знайти правдивий шлях. Ніякої мови про вступ до УКП Винниченко не піднімав, ні про які уповноваження йому не могло бути ніяких балачок. На кращий випадок ми сподівалися його утримання од політики, а на гірший — безвідповідальної політики, але не сподівалися, щоб ця остання провадилася під нашою фірмою.

Ще лист „до робітників і селян“ В. В. був не дуже великою бідою, хоч і виявляв повну безпозиційність, але дальша діяльність групи була цілковитим безглуздом. Вперше ми довідалися про неї з газети „Сьогодні“, де була надрукована славнозвісна резолюція групи по повороті В. В. На цю контрреволюційну резолюцію ми не могли не реагувати, од групи — такої неависницької по відношенню до російської революції — ми мусли рішучо одмежуватися. І наш ЦК звернувся до Вик. Кт-у Комінтерну з відповідною заявою і прохав у нього

*) Лист сей друкується на бажання т. А. Річицького, переказане редакції „Борітєся-Шоборєтє“ через т. В. М.

допомоги для виїзду нашого представника (т. Лапчинського) для ліквідації „винищенківської“ і направлення закордонних елементів на правдивий шлях. З боку ЦК РКП спочатку не було перешкод до виїзду т. Лапчинського. Комінтерн також допомагав у цьому, але в останній мент справа з виїздом була зірвана по протесту т. Раковського.

Розрахунок КПБУ був ясний: їй політика В. була вигідною оскільки вона дискредитувала нашу партію в очах міжнародного пролетаріату і українських пролетарських елементів за кордоном, бо „Нова Доба“ (може й не свідомо, але для нас це все одно) з усіх сил старалася про те, щоб виявити своє націонал-большевицьке обличчя, а оскільки вона (цілком незаконно) виступала як наша група, то такеж уявлення могло скластися і про УКП. На жаль, Виконком Комінтерну нашої заяви нігде не надрукував і навіть, коли берлінська група звернулася до нього з проханням прислати їй копію нашої заяви до Комінтерну в справі групи Винищенка, то замість цього секретар ВККІ прислав їй копію листа Винищенка. Наш же лист до Зак. Гр., посланий на Берлін, очевидно, не дійшов по адресі. Таким чином наші заходи паралізувати шкідливий напрямок „Н. Д.“ і роботи В. не увінчалися успіхом, що дало можливість „Н. Д.“ продовжувати нашу дискредитацію.

Підводячи підсумки, мусимо зазначити, що все існування Вашої групи було для нас шкідливим. До виїзду В. на Україну, Ваша група ні-біса не розуміючи і не розбираючись в українській ситуації, сіяла ілюзії серед своїх прихильників і висвітлювала УКП, як націоналістичну організацію, хоча, сама того не помічаючи, підходила до укр. дійсності з націоналістичним мірилом: мовляв, Україна — самостійна, укр. мова — пануюча, КПБУ українізується і інші дурниці, які для нас хоч і мають значіння, але як засіб пролетарської революції. Після повороту В. закордонна група зробила нам ще більшу шкоду своїм „приєднанням“ до УКП, з приводу якого можна привести прислів'я: „іzbави нас бог от таких друзей, а от врагов ми самі іzbавімся“.

Конкретизуючи шкідливість Вашої політики, можемо формулювати її в коротких рисах:

1. Ваша група „приєднавшись“ до УКП, лишила собі „вільну руку“, яка виявилася не так в „програмових питаннях“, як в тактиці, яка нічого спільного з нами не має, і яку ми не могли контролювати. А Ви знаєте, що ми визнаємо її переводимо в життя 21 пункт умов вступу в Комінтерн, а чи Ви їх хоч читали? А коли читали, то мусіли знати, що подібна безцеремонність Вашої „вільної руки“ ними пунктами не допускається.

2. Ці ж пункти зобов'язують кожного комуніста за межами своєї батьківщини працювати в місцевій ком. партії. Оскільки нам відомо, Ви не належали до Австр. Ком. Партії, де могли б зробити багато і в інтересах УКП.

3. Належність до Комінтерну зобов'язує всіма силами боротися за радянські Росію й Україну і боронити їх перед лицем міжнародної буржуазії, а „Н. Д.“ натомість займалася цькуванням Р.С.Ф.С.Р. Р.К.П. доходячи до потуг дискредитації т. Леніна, якого ми шануємо, як провідника міжнародного пролетаріату, Комінтерна, „Rote Fahne“ (називаючи його атенотом Москви), не кажучи вже про Раковського, якого В., очевидно, рахує особистим ворогом, і т. д.

4. Ми не проти критики різних комуністичних партій. Навпаки, вона необхідна. Але ця критика перш за все мусить бути комуністична. Ваша ж критика Москви весь час була націоналістичною і невизначеною.

5. Подаючи дуже часто правдиві факти, Ви давали їм таку націоналістичну й навіть контрреволюційну оцінку, що вона мусіла оліхнути од Вас всіх дійсних революціонерів. Відсутність марксизму в оцінці об'єктивних фактів, переведення всього на суб'єктивні фактори, без всякого розуміння історичної перспективи і завдань української і світової революції, дрібно-буржуазні хитання і відсутність виразної лінії, от що ми читаємо в „Н. Д.“. Замість аналізу — лайка наповняє її сторінки. Розуміється, що здорові зерна цілком губилися в цьому хаосі.

6. Лінія „Н. Д.“ за останні часи об'єктивно була повстанською. Освітлення бандитизму на Україні в ряді заміток, цілком контрреволюційні. Визнаючи, що повстанчество на Україні в значній частині викликалося, як об'єктивними обставинами, так і хибами КПБУ а також самим фактом керування укр. революцією

зовнішнім центром і зовнішніми силами, думаємо, що од цього це повстанчество не перестає бути дрібно-буржуазно-контрреволюційним.

7. Шукання Вами „спадкоємця влади на Україні“, метушия біля організації „єдиного революційного фронту“, — це є не що инше, як орієнтація на провал революції і на реакційну стихію.

8. Ми осуджуємо організацію окремих груп УКП в Америці, яку підтримує „Нова Доба“. Просимо не забувати, що УКП є партія України, а в Америці мусить бути партія американська, в Канаді — канадійська і т. д. Кожен робітник, оскільки він почуває себе комуністом, незалежно од національності, мусить працювати в місцевій комуністичній партії. Зокрема американським робітникам-українцям ми пропонуємо вступати в Об'єднану Ком. Партію Америки, яка є і мусить бути партією американського пролетаріату, незалежно од расової і національної приналежності, і яка забезпечує емігрантам пропаганду на їх рідній мові. Ми пропонуємо також робітникам з Укр. Федерації Ком. Партії Америки примусити своїх лідерів, або ж через їх голови влистити до О.К.П.А. Сепаратизм національних федерацій ми засуджуємо, бо стоїмо на ґрунті внутрішніх місцевих сил революції, а не зовнішніх, чуженецьких. Українські робітники Америки повинні економічно і політично асімілюватись з американським робітничим рухом, або ж повернутись на Україну. Ті робітники, які нам симпатизують, можуть значно більше зробити для УКП працюючи в місцевих партіях, впливаючи через них на Комінтерн в напрямі нашого визнання ним, допомагаючи нам матеріально і т. и.

Гадаю, оскільки дозволяють розміри цього листа, я вияснив Вам шкідливий неправдивий шлях іруци. Ми не дивуємось на В., бо далеко од захоплювання його політичними здібностями, але нам дивно на т. Левинського, який пройшов Марксистську школу і з 1918 р. виступав більш менш комуністично (передмова до „Засади комунізму“ Енгельса). Очевидно відірваність од України на протяжі десятка літ шкодить йому прикласти до її революції метод Маркса і вводить його в блуд що до Винниченківської оцінки.

Можливо, що після де-яких пунктів цього листа у Вас здалеку може виникнути питання: „а яка ж різниця між УКП і КПБУ?“ В багатьох наших рішницях може Вам здалеку й не так то легко розібратися, але гадою, що основну Ви й зі свого далека побачите, а саме, що КПБУ не є партія, а є краєва організація РКП — єдиної в межах б. Російської Імперії, а УКП є окрема партія розміру України і бореться за єдину ком. партію для всієї України замість краєвих організацій російської чи польської партії. Це ж гасло ми ставимо і для Індії, Ірляндії, Канади і ин., бо впливає воно з нашого розв'язання колоніальної і національної проблеми. Хто хоче ближче розібратись в заплутанім клубку української революції, тому пропонуємо прибути на Україну. В останньому для комуністів перешкод не може бути.

Для того, щоб не було непорозумінь і зловживань, мушу ще зазначити слідуюче: оскільки нам відомо, В. видає себе за уповноваженого ЦК УКП. Коли це так, то це свідоме чи несвідоме шахрайство. Як що він гадає використати наш мандат посланий ще до приїзду В. на Україну, коли ще ірупа була досить пристойною і до розколу, то це даремно. Мандат колективний, написаний на імя (в списку В. у першому міст): Винниченка, Левинського, Дятлова, Висоцького, Вікула, Мазуренка (згадую по пам'яті, може й є яка незначна помилка). Цей мандат по словам В. ірупою прийнятий не був і самим фактом приїзду В. на Укр., і його діяльністю тут, був скасований. Щоб не було ніяких „заковок“, то він і формально скасований 10. XII. 1920., коли було написано заяву до Комінтерну і видано мандата т. Лапчинському. Коли захочете виправити ту шкочу, яку Ваша ірупа зробила для УКП, то Ви випустите останнє число „Н. Д.“, в якому буде надрукований цей лист і наші резолюції 2-го зїзду, після чого „Нова Доба“ мусить умерти. Цим Ви хоч знімете пляму, накладену Вами на наше імя, яким безправно користувалися. Це — коли вистачить у Вас громадянської мужности.

30. VI. 1921.

Член ЦК УКП, член Всеукр. Центр.
Вик. Коміт. Рад. Андрій Річицький.

Зміст ч. 5. „Борітеся-Поборете!“

- Мих. Грушевський. — Драгоманов в політичній і національній розвитку українства, ст. 1.
- Мих. Шаповал. — Соціалістичний світогляд М. П. Драгоманова, ст. 15.
- П. Хрестюк. — Проєктна перед українською революцією (В. Винниченко. Відродження нації ч. I, II, III), ст. 36.
- Факти та документи. — Становище на Україні (зі слів тт. Мануїльського й Барана, членів мирової делегації УПСР в Ризі), ст. 67.
- Пам'яті погибших товаришів. — Гнат Михайличенко, ст. 77.
- Хроніка, ст. 79.

Зміст ч. 7. „Борітеся-Поборете!“

- Мих. Шраг. — Начерк основ і форм сучасних та майбутніх поєднань держав.
- Мих. Чечель. — „Міжнародна спілка соціалістичних партій.“
- Мих. Грушевський. — В першій делегації української партії соц.-революціонерів.
- IV конференція УПСР за кордоном.
- Факти та документи.

Зміст ч. 8. „Борітеся-Поборете!“

- Мих. Грушевський. — Пам'яті Паризької Комуні, ст. 1.
- Мих. Шраг. — Начерк основ і форм сучасних та майбутніх поєднань держав, ст. 8.
- Мих. Чечель. — „Новочасна мудрість наукового соціалізму“, ст. 36.
- Факти та документи, — ст. 63.

Вийшло ч. 1. неперіодичного органу соціалістичної української молоді, „Наш Стяг“. Видає спілка об'єднаних соціалістичних громад ім. Драгоманова. Під ред. комітету. Відень, серпень 1921.

В ній м. и. уміщено статті т. т.: М. Грушевського, Листи до молоді та П. Хрестюка, „Підстави політики“ наших реакціонерів.

Український Соціолог. Інститут випустив м. и. такі книжки: Anthologie de la littérature ukrainienne jusqu'au milieu du XIXe siècle. З передмовою М. А. Meillet, prof. au Collège de France.

М. Грушевський. Початки громадянства (генетична соціологія), стор. 328.

Можна набувати „Борітеся-Поборете!“:

Відень — в книгарні Goldschmidt, Wien, I. Wollzeile 11.

Прага — в книгарні Bol. Havlíček, Praha II, Karlovo nám. 6, Československo.

Львів — в книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка: Schevtschenko — Buchhandlung, Lemberg (Galizien), Rynok 10.

В тих самих книгарнях продається книжка тов. М. Шаповала — „Революційний соціалізм на Україні“, а також видання Українського Соціологічного Інституту:

П. Христюк — Замітки і матеріали до історії української революції, томи I, II та III.